

TIIVISTELMÄ

Keränen, Saara

TUKIPERHETOIMINTA LASTEN KUVAAMANA

-tutkimus lasten osallistumisesta ja kokemista merkityksistä lastensuojelun avohuollon tukiperhetoiminnassa

Lapsi- ja nuorisosiaalityön ammatillinen lisensiaatin tutkimus. 2004

Jyväskylän yliopisto: Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos. Sosiaalityö

Tutkimuksessa tarkastellaan lasten osallistumista lastensuojelun avohuollon tukiperhetoimintaan sekä tukiperhetoiminnan merkitystä. Tutkimuksen keskeiset käsitteet liittyvät lapsuustutkimukseen, lapsiin osallistujina ja toimijoina. Tutkimuksen aineisto on koottu haastattelemalla 14 lastensuojelun avohuollon piirissä olevaa lasta, jotka ovat käyneet tukiperheissään yli vuoden ajan. Aineisto koostuu lasten haastatteluista ja verkostokartoista. Tarkastelu keskittyy lapsiin osallistujina lastensuojelun tukiperhetoiminnan toimintaketjussa sekä lasten tukiperhekäynneilleen antamiin merkityksiin. Tutkimus liittyy lapsuustutkimuksen alueelle.

Haastattelut vahvistivat käsitystä lapsista taitavina keskustelijoina ja asiantuntijoina kertomaan omasta elämästään. Lasten erityisyys haastattelukumppaneina näyttäytyi tarpeena monipuolistaa pelkkään puheeseen perustuvaa haastattelukäytäntöä sekä tutkimuseettisinä kysymyksinä.

Kuva tukiperhetoiminnasta haastateltujen lasten kertomana muodostui rikkaaksi ja monipuoliseksi, mutta myös ristiriitaiseksi. Tukiperhetyön prosessi lähtee aikuisten tarpeista ja ne ovat myös toimintaketjua ohjaavana voimana. Lapset osallistujina tukiperhetyön toimintaketjussa liukuivat ulkopuolisen asemasta ulkoreunalta seuraajaksi tai sisäreunalla ja keskiössä toimijaksi. Lapsen osallistuminen oli äidin huomiosta ja katseesta kiinni. Aikuis- ja lapsilähtöisyys lasten kokemana eivät olleet toisiaan poissulkevia, vaan muuttuvia paikkoja ja näkökulmia.

Tukiperhe merkitsi lapsille paitsi arkisia tässä ja nyt kokemuksia, myös merkityksellisiä ihmissuhteita etenkin tosiin lapsiin. Lapsille tukiperhetoiminnan merkitykselliset asiat keskittyivät neljään pääryhmään: tukiperheen tai sen lähiympäristön lapsiin ja aikuisiin, ympäristöön ja eläimiin.

Lasten osallistumiseen lastensuojeluprosessissa on yhteydessä monta yhtä aikaa vaikuttavaa tekijää. Näistä lastensuojelun rakenteita ja palvelujärjestelmiä muovaavia ovat aikuis- ja lapsilähtöisten näkökulmien vuorottelut sekä niiden yhdistyminen yhtäaikaan lasten ja perheen oikeuksien toteutumisen vaatimuksiin. Lasten osallistuminen lastensuojelun käsitteenä asettuu kuulemisen ja osallisuuden välimaastoon. Osallistuminen tarkoittaa lasten näkemistä lastensuojelun keskiössä, aktiivisena toimijana, joka osallistuu vastavuoroisesti itseään koskevaan lastensuojelutyöhön. Lasten osallistumisen ehtoja ovat lapsille merkityksellisten ja tärkeiden asioiden esiin nostaminen, tunteminen ja arvostaminen. Tämä edellyttää lastensuojelun avohuollon prosessien avaamista lapsista käsin siten, että lasten osallistumista turvaava osallistumISRakenne on lastensuojeluprosessiin sisäänrakennettuna.

Lapsensuojelun piirissä olevilla lapsilla on ensisijaisesti oikeus suojeluun. Suojelun ensisijaisuus ei toteudu ilman lapsen näkemistä subjektina ja aktiivisena vaikuttavana toimijana. Osallistuminen ei sulje pois suojelun ensisijaisuutta, vaan on sen ehto.

Avainsanat: lapsuustutkimus, lastensuojelu, lastensuojelun avohuolto, tukiperhetoiminta, lasten asema, lasten osallistuminen